

aggression among non-aggressive personalities compiling the majority of young people. The contentual and structural aspects of the issue, under the investigation, have been studied by many scientists.

They are unanimous that the aggression is inherent to all individuals, but aggression of the social age group as youth, has certain peculiar features, including impulsivity and inadequacy of manifestation, preference of group aggression forms over individual, etc. The main factors that could affect the formation and implementation of the individual's aggressive behaviour have been pointed out in the article.

The perspectives of further investigation we see in the experimental study of aggression and aggressive behaviour as well as development of ways of prevention. The studying of the phenomenon of aggressive behaviour is one of the key directions of human nature understanding, regularities of its interaction with other people, explaining a number of social and historical phenomena.

Key words: aggression, aggressive behaviour, youth, students, investigation of aggressive behaviour.

УДК 378.147

ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Г. В. ТОВКАНЕЦЬ, А. М. ЧЕКЕТА

Мукачівський державний університет

Актуальність статті обумовлена необхідністю формування творчої особистості майбутнього вчителя, орієнтованої на вирішення практичних проблем прогнозування, проектування і організації процесу навчання. Завдання виховання креативного фахівця, системо розвиваючих здібностей людини дозволяє поставити питання про розвиток творчого потенціалу, що є предметом нового типу суб'єкт-суб'єктного управління розвитком людини. Мета статті: обґрунтувати прийоми розвитку педагогічної творчості майбутніх учителів та застосування їх в умовах вищого навчального закладу.

Методологія. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають положення щодо загальної та вікової психології, ролі особистості в розвитку соціального середовища. На основі методів пошуково-аналітичного дослідження акцентується увага на прийомах розвитку творчості як інтеграційної одиниці навчального впливу, що представляє собою певне поєднання операційних і матеріальних засобів і способів їх використання при врахуванні умов навчання і спрямована на досягнення якої-небудь конкретної мети. Зосереджується увага на сценарно-контекстних, рефлексивних, інформаційно-пізнавальних, творчо-розвиваючих прийомах.

Результати. Обґрунтовано рольове моделювання як педагогічний прийом, що відноситься до групи активних способів навчання практичній педагогії та формування творчої особистості. Систематизовано рефлексивні прийоми: прийом ранжювання інформації, прийом формування емпатії, ціннісний аналіз педагогічної ситуації. Доведено, що інформаційно-пізнавальними прийомами є прийоми перекодування інформації, використання «інформаційної прогалини, творчо-розвивальними прийомами є дискусія, проблемна задача. Зроблено висновок, що прийоми розвитку педагогічної творчості студентів носять освітню і соціокультурну спрямованість і виступають способами реалізації інтерактивної методики, оскільки забезпечують поєднання мотивованої, цілеспрямованої, професійної практики з пізнавального, дослідницько-інформаційного, ціннісно-орієнтаційного, соціокультурного та рефлексивного виду діяльності, в ході якої формуються педагогічні знання, гуманістичні ціннісні орієнтації, толерантність і емпатія студентів, а також розширюються їх моральні й духовно-естетичні потреби і соціальний досвід.

Наукова новизна полягає в систематизації та обґрунтуванні прийомів розвитку педагогічної творчості.

Практична значущість полягає в тому, що використання положень, обґрунтованих в статті, сприятимуть ефективності формування професійної компетентності майбутніх вчителів та організації освітнього процесу вищого навчального закладу

Ключові слова: творчість, майбутній вчитель, прийоми розвитку творчих здібностей, сценарно-контекстні, рефлексивні, інформаційно-пізнавальні, творчо-розвиваючі прийоми.

Постановка проблеми. На сучасному етапі в психолого-педагогічних науках відбувається переосмислення ролі цінності придбаних студентами знань. Сучасному суспільству необхідний творчий фахівець, здатний самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в стрімкому потоці науково-технічної інформації, що вміє критично мислити, продукувати свою точку зору. Завдання виховання творчо мислячого фахівця, системо розвиваючих здібностей людини дозволяє поставити питання про розвиток творчого потенціалу, що є предметом нового типу суб'єкт-суб'єктного управління розвитком людини. Це вимагає цілеспрямованого формування заданих інтелектуальних і особистісних якостей, мотивації і дієво-практичних основ пізнавальної

активності, розвиток творчих здібностей студентів в освітньому середовищі вищого навчального закладу. Це актуально для підготовки фахівця до професійно-педагогічної діяльності, оскільки педагог орієнтований на вирішення практичних проблем прогнозування, проектування, моделювання і організації процесу навчання.

Об'єкти та методи дослідження. Педагогічна діяльність є різноплановою. У зв'язку з цим педагогу необхідно володіти відповідними творчими здібностями, на основі яких формуються вміння і якості особистості: вміння імпровізувати, модифікувати власну діяльність в нестандартному ключі, бути здатним до рефлексії, володіти професійною інтуїцією і емпатією, оригінальністю і критичністю мислення, проблемним баченням, уміти передбачати педагогічну ситуацію, прагнути виробляти свій індивідуальний творчий стиль.

Проблема творчості та її розвитку у професійній підготовці розглядалася такими вітчизняними і зарубіжними науковцями, як В. Давидов, А. Зязюн, В. Кан-Калік, Л. Коган, І. Лернер, О. Леонт'єв, А. Макаренко, Л. Павлова, Я. Пономар'єв, С. Рубінштейн, О. Савченко, С. Сисоєва та інші. Особливої актуальності набуває становлення творчої особистості у процесі навчальної діяльності. Цю проблему досліджували І. Бех, І. Богданова, І. Волощук, Н. Волошина, І. Головка, А. Дусавицький, Б. Ільюк, В. Костюк, І. Матюша, Н. Міщенко, Л. Момот, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Л. Шелестова та інші.

Сучасні дослідники наголошують, що головна мета освіти XXI століття – розкриття та розвиток творчого потенціалу людини, який повинен бути спрямований на формування загальнолюдських цінностей, розвиток гармонійного мислення, заснованого на поєднанні внутрішньої свободи особистості і її соціальної відповідальності, а також терпимості до інакомислення.

Постановка завдання. Саморозвиток потенційних можливостей і внутрішніх ресурсів майбутніх учителів, інтенсифікація творчих здібностей студентів, їх повноцінна самореалізація в навчальній і майбутній професійній діяльності зумовлюють необхідність функціональних компонентів і засобів розвитку творчого потенціалу особистості.

Мета статті: обґрунтувати прийоми розвитку педагогічної творчості майбутніх учителів в умовах вищого навчального закладу.

Результати та їх обговорення. Зазначимо, що прийом є інтеграційною одиницею навчального впливу, поєднанням операційних і матеріальних засобів і способів їх використання при врахуванні умов навчання, що спрямований на досягнення якої-небудь конкретної мети [13].

Аналіз літературних джерел [4; 11; 12] дає підстави виокремити 4 групи прийомів: сценарно-контекстні, рефлексивні, інформаційно-пізнавальні, творчо-розвиваючі.

Сценарно-контекстні прийоми засновані на використанні різних методичних стратегій моделювання ситуацій реального, рольового ділового спілкування і організації взаємодії студентів в групі з метою спільного вирішення педагогічних завдань. При цьому студент поставлений в умови самостійного прийняття рішень і використання педагогічних знань як засобу вирішення побутової, професійної, міжкультурної, ситуації, що стимулює емоційну та інтелектуальну активність, розвиває його соціальну, професійну компетенції. Сценарно-контекстні прийоми включають прийоми драматизації і різні навчальні ігри, засновані на інтерактивній взаємодії.

Прийоми драматизації. Прийоми драматизації створюють умови, максимально наближені до умов реального спілкування. Особливість даних прийомів у тому, що навчально-пізнавальна діяльність організовується як гра, в якій кожен учасник виступає в тій чи іншій ролі, перед ними поставлено завдання, що викликає інтелектуальні труднощі або стан емоційної напруги, і кожен учасник вирішує проблемну ситуацію, відповідаючи інтересами своєї ролі. Соціальна роль і рольова поведінка розглядаються в роботах Г. Андрєєвої [1], А. Леонт'єва [7], І.С. Кона [6] та ін. Дані автори розглядають роль як соціальну функцію в нерозривній єдності з видом діяльності і типом поведінки. Прийоми драматизації реалізуються в рольових іграх та сценаріях.

Рольове моделювання – це педагогічний прийом, що відноситься до групи активних способів навчання практичній педагогіці, це одна з форм організації освітньої ситуації, що використовується в навчальних цілях. Використання імітаційного моделювання на основі міждисциплінарної інтеграції гуманітарного і педагогічного знання у рольовій грі відкриває додаткові соціально-педагогічні та соціально-розвиваючі можливості. Суть його в тому, що дії учнів розгортаються в уявній ситуації, побудованій на широкій міждисциплінарній основі за особливим сюжетом, що моделює будь-які аспекти реального життя. Діючи відповідно до сюжету, студент засвоює не тільки зміст навчального матеріалу, вирішуючи ситуаційну задачу, а й вчиться планувати свої дії з урахуванням дій інших, заосвоює нові соціальні ролі, включається в спільну діяльність з освоєння соціальних явищ навколишньої дійсності. При цьому студент може моделювати поведінку як представника іншого соціума, так і власної поведінки. Найважливішим елементом сценарію є проблема, «конфлікт» (наприклад, ситуація «етичного шоку», викликана конфліктом між учнями), який потрібно вирішити його учасникам на основі принципів толерантної взаємодії.

У цьому випадку студентам пропонуються ситуації, в яких вони повинні зіграти певні ролі з соціокультурно-зумовленими діями і досягти взаєморозуміння (наприклад, ситуації моделюють стиль спілкування педагога у вирішенні проблеми девіантної поведінки учні і пошук спільної стратегії співробітництва з батьками) на основі загальних моральних цінностей.

Рольові ігри та сценарії, що моделюють спілкування зі співрозмовниками, забезпечують ігрове оволодіння соціальними відносинами, загальнолюдськими моральними нормами, моральними цінностями, придбання соціального й педагогічного досвіду і його активне відтворення, створюють умови для формування толерантної свідомості і комунікативної толерантності студентів. Незважаючи на зазначені позитивні дидактичні характеристики рольових ігор і сценаріїв не можна не враховувати їх можливі негативні впливи на результативність процесу розвитку педагогічної творчості в тому випадку, коли рольова гра організовується на основі хибних стереотипів і перекручених уявлень про модельовані соціальні явища. Це може мати місце тоді, коли викладач, що організовує і координує рольову гру, не має достатніх педагогічних і соціокультурних знань.

Вважаємо, що для попередження можливих негативних ефектів при конструюванні рольової ціннісно-орієнтаційної гри необхідно дотримуватися таких вимог: врахування чинників, що сприяють формуванню помилкових соціальних стереотипів; створення адекватного соціокультурного фону гри; прогнозування способів соціально моделювання учасниками гри своїх рольових позицій з урахуванням соціокультурного і освітнього середовища; аналіз ефективності педагогічної, комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу; ціннісно-орієнтаційний аналіз рольової гри. При такій контекстній, рольовій організації навчання, яка враховує і попереджає можливі негативні ефекти, досягнення чисто дидактичних цілей збігається з виховними, розвиваючими цілями, що забезпечує досягнення інтегративного результату освіти – високого рівня педагогічної творчості студентів.

Рефлексивні прийоми розвитку педагогічної творчості. Процес розвитку педагогічної творчості взаємопов'язаний з процесом культурного самовизначення особистості як усвідомлення особистістю свого місця в спектрі напрямів педагогічної діяльності і цілеспрямованої діяльності на відчуття приналежності особистості до тієї чи іншої соціальної групи. Процес самовизначення може відбуватися за двома напрямками: через ідентифікацію як засвоєння накопиченого культурою досвіду в процесі цілеспрямованої навчальної діяльності (ототожнення з культурою); і через персоніфікацію як виділення з навколишнього культури, прояв унікальних властивостей і можливу ідентифікацію з іншим соціумом. В основі цих процесів лежить рефлексія як здатність розмірковувати про свій внутрішній психологічний стан. Рефлексія – принцип людського мислення, що спрямовує його на осмислення власних форм і передумов; предметний розгляд самого знання, критичний аналіз його змісту і методів пізнання, діяльність самопізнання, яка

розкриває внутрішню будову і специфіку духовного світу людини [16, с. 555]. Також рефлексія – це здатність людини споглядати своє «я», аналізувати свої дії і вчинки, а найбільше – свої відносини зі світом, природою, людьми

Особливу важливість у контексті нашої мети має моделювання спеціального дидактичного середовища, що забезпечує професійну рефлексію. Принцип професійної рефлексії в контексті самовизначення особистості полягає в створенні в навчальному процесі таких умов, щоб кожен студент зміг здійснювати рефлексію культури і самого себе. Важливо забезпечити рефлексію педагогічного знання, рефлексію власної діяльності студентів у ВНЗ з тим, щоб кожен студент в результаті прийшов до кращого розуміння глобальних загальнолюдських моральних цінностей, розуміння себе, свого місця, своєї ролі і значущості в суспільстві і культурі.

Дані цілі можуть бути досягнуті, якщо рефлексивні прийоми щодо розвитку педагогічної культури будуть спрямовані на усвідомлення студентами себе культурно-історичними суб'єктами, здатними знаходити соціокультурні подібності між представниками різних культурних і соціальних груп, виділяти загальні моральні цінності як основу для створення загального значення того, що відбувається, а також, якщо ці прийоми спрямовані на усвідомлення студентами своєї позиції і відповідальності за все, що відбувається в країні і світі.

Рефлексивними прийомами можуть бути прийом ранжування інформації, прийоми формування емпатії, ціннісний аналіз педагогічної ситуації.

1. *Прийом ранжування інформації.* Ранжування означає розстановку об'єктів і явищ за різними критеріями: зростанням, зменшенням, ступенем важливості і тощо. В основі прийому ранжування в контексті формування педагогічної культури лежать відмінності в ціннісних орієнтаціях при ранжуванні інформації, запропонованої студентам для ознайомлення і обговорення. Використання даного прийому в організації пізнавальної діяльності уможливорює рішення репродуктивних завдань (наприклад, тренування щодо комунікативної компетентності) в контексті продуктивних завдань (обговорення, складання висловлювань, формулювання висновків). Таким чином, за допомогою даного прийому операційно-технічний аспект формованої діяльності стає осмисленим і внутрішньо умотивованим.

2. *Прийоми формування емпатії.* Розвиток педагогічної творчості відбувається в єдності всіх компонентів структури особистості, включаючи емоційно-поведінковий. Людині з високим рівнем педагогічної культури властива емпатія як шанобливе ставлення до співрозмовника – представника свого соціуму, культурного середовища, так само як і представників до іншого соціуму, іншої культури. Емпатія розглядається як єдність трьох компонентів: особистісного слухання (коли співрозмовник дійсно почутий), співчуття і співпереживання [14, с. 68]. Емпатія заснована на вмінні поставити себе на місце іншого, поглянути на все його очима, відчувати його стан і врахувати все це в своїй поведінці і вчинках. Специфіка сучасного педагогічного спілкування полягає в тому, що визначальним у ньому стає емпатичний підхід, тобто уявне інтелектуальне проникнення в світ іншої людини, в його почуття, думки, очікування і прагнення.

Для ілюстрації способів формування емпатії наведемо як приклад прийом емпатичного слухання. Прийом емпатичного слухання використовується при організації навчальної роботи по сприйняттю на слух інформації. Інформація повинна бути проблемною за характером, особистісно значущою, зачіпати емоційну сферу, відповідати віковим і психологічним особливостям студентів.

3. *Ціннісний аналіз педагогічної ситуації.* Прийом ціннісного аналізу педагогічної ситуації спрямований на виявлення системи цінностей, притаманних представникам досліджуваного співтовариства, формування особистісної оцінки виділених цінностей, актуалізацію і усвідомлення власних подібних і різних ціннісних орієнтацій, формування соціальних цінностей, рефлексивної оцінки і самооцінки особистості на основі виявлених відмінностей.

Дослідники [6; 10; 14] виділяють наступні етапи ціннісного аналізу педагогічної ситуації: мотиваційно-підготовчий, завданнями якого є активізація і коректування наявних у студентів педагогічних знань і формування нових знань, необхідних для розуміння педагогічної ситуації;

аналітико-перцептивний етап – спрямований на розуміння фактичної інформації щодо педагогічної ситуації на сюжетно-композиційному рівні і виявлення ціннісних орієнтацій: ідентифікація героя педагогічної ситуації, моралі або ідеї, що міститься в ній, визначення вчинків, скоєних учасниками (осуджуваних і схвалюваних), формулювання значення цінності; ціннісно-формулюючий етап, мета якого полягає в глибинному розумінні педагогічної ситуації і узагальненні педагогічних знань, формуванні у студентів уявлень про культурні концепти і моральні цінності, що лежать в основі педагогічної діяльності; визначення ролі ціннісних орієнтацій як регулятора поведінки і критерію оцінки вчинків при виявленні способу і стилів життя; формування особистісної оцінки цих цінностей: порівняння, зіставлення власної точки зору з точкою зору учасників, обговорення ціннісної орієнтації в контексті освітньої діяльності і усвідомлення власних подібних або різних ціннісних орієнтацій; зіставлення виявлених цінностей з існуючими моральними; формулювання загальних моральних цінностей.

Послідовне застосування прийому ціннісного аналізу педагогічної ситуації дозволяє актуалізувати цінності культури, розширити світосприйняття студентів і усвідомити глобальні моральні цінності і морально-етичні установки. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону рефлексивної позиції особистості і складає основу її ставлення до навколишнього світу, до людей, до самої себе, до обраної професії, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, таким чином забезпечуючи соціалізацію та культурну інтеграцію особистості в постійно мінливому світі.

Інформаційно-пізнавальні прийоми. Дані прийоми спрямовані на розвиток інформаційно-когнітивних аспектів розвитку педагогічної творчості студентів в процесі професійної підготовки у ВНЗ. Інформаційно-когнітивний компонент педагогічної культури пов'язаний з оволодінням соціокультурними знаннями, передбачає вміння декодувати, аналізувати і конструювати смисли педагогічної ситуації, тобто уміння знаходити, осмислювати й інтерпретувати освітньо-значиму інформацію.

1. Прийом перекодування інформації. Особливість даного прийому в тому, що сприйняття і засвоєння нового матеріалу в навчально-пізнавальній діяльності організовується як процес переносу інформації з однієї форми в іншу, наприклад з графічної у вербальну і навпаки.

Прийом забезпечує мисленнєву активність особистості. Студент повинен здійснити ряд дій: обробити графічну і смислову інформацію, відтворити з пам'яті вербальні засоби, включити їх в наявну схему. У результаті цих дій студент не просто відтворює інформацію (репродуктивний рівень), а вирішує проблемну задачу, що робить його діяльність вмотивованою, осмисленою, стимулює його творчу активність.

Прийом перекодування інформації дозволяє ознайомити студентів зі способами візуального представлення та узагальнення різних аспектів життєдіяльності, способами візуального відображення соціокультурних, політичних і економічних реалій та педагогічних ситуацій. У рамках використання даного прийому студенти представляють інформацію, що має соціальну, освітню та педагогічну спрямованість, у вигляді діаграм, графіків, таблиць, виявляючи при цьому найбільш типові характеристики педагогічних явищ, коментуючи тенденції їх розвитку, або навпаки на основі візуальної інформації (фото, відео, малюнки, комікси, кіноматеріали) студенти визначають педагогічні явища, політичні, економічні та освітні події і створюють соціокультурний коментар до них.

2. Прийом використання «інформаційної прогаліни». Суть його полягає в тому, що навчально-пізнавальна діяльність студентів будується на основі обміну інформацією про предмет, що вивчається, розподіленої нерівномірно між партнерами по спілкуванню. Щоб відновити повний обсяг інформації і скласти цілісне уявлення про предмет навчання, необхідно активно обмінятися інформацією, що є психологічним стимулом для спілкування і робить комунікативно-пізнавальну діяльність осмисленою, цілеспрямованою. Метою даного прийому є стимулювання пізнавальної активності, яка вибірково спрямована на отримання певної інформації. Інформація

повинна мати пізнавальну цінність, індивідуалізований характер, ілюстративну наочність. Прийом актуалізує сферу пізнавальних інтересів студентів.

Творчо-розвивальні прийоми. Творча навчально-пізнавальна діяльність студентів можлива лише за умови оволодіння ними діяльності на репродуктивному та евристичному рівнях. Рівень творчої навчально-пізнавальної діяльності того, хто навчається, визначається багатством (різноманітністю і глибиною) його особистого досвіду. У зв'язку з чим організація творчої діяльності носить суто індивідуальний характер. Характер творчої діяльності визначається багато в чому умовами, в яких вона організовується.

1. *Дискусія.* При проведенні дискусії важливими є врахування активної участі в комунікативно-пізнавальній діяльності, спрямованої на вирішення репродуктивних і продуктивних завдань, природних відмінностей в особистому досвіді, світогляді, оцінках проблем, що обговорюються студентами. Проблеми для обговорення повинні бути особистісно значимими, пов'язаними із задоволенням потреб студентів в самопізнанні, самовираженні, виробленні ними адекватної Я-концепції та професійної реалізації [12, с. 57].

Даний прийом сприяє формуванню і розвитку умінь аналізувати, аргументувати, робити умовисновки (розумові операції аналізу і синтезу). Прийом актуалізує такі властивості особистості, як: критичність, прагнення до доказовості, прагнення вести дискусію.

Для створення адекватного інформаційного фону навчальної дискусії необхідно дотримуватися таких вимог: гуманістична спрямованість комунікативно-інформаційної взаємодії учасників дискусійного спілкування, системність і комплексність при дидактико-методичному розгляді питань інтеграції філософського, соціологічного, культурознавчого і освітнього знання в рамках обговорюваної проблематики, інформативна достатність навчально довідкових соціокультурних і освітніх матеріалів і банків даних [4, с. 222].

Прикладом, який ілюструє даний прийом, служить наступне завдання. Студентам роздають картки, на яких написані поняття: навчання, виховання, організація навчального процесу, компетентність. Студентам пропонується написати якомога більше асоціацій до кожного поняття. Потім картки вивішуються на дошці і студенти висловлюють свою згоду або незгоду з даними асоціаціями, задають питання, наводять свої приклади, аргументують свою позицію.

Таким чином, дискусія розвиває вміння розуміти точку зору іншого, виявляти терпимість до інших поглядів, осмислювати свої цінності, виробляти загальнолюдські й професійні цінності, а також сприяє формуванню особистісного ставлення до глобальних проблем і навколишнього життя, усвідомлення загальнолюдських моральних норм, розвиває соціально значущі якості студентів.

2. *Проблемна задача.* Навчально-пізнавальна діяльність у цьому випадку організується як пошук рішення комунікативного, пізнавального, культурознавчого проблемного завдання або проблемної ситуації. За визначенням І. Я. Лернера, творчим або проблемним є завдання, самостійне вирішення якого спрямоване, виходячи з відомого, на отримання нових знань про природу і суспільство, на створення нових засобів, пошуків знань або досягнення мети [8, с. 81]. Роль проблемного завдання у формуванні процедур творчої діяльності обумовлено структурою завдання, що передбачає включення суб'єктом, що вирішує проблему, проміжних операцій між питанням і відповіддю на завдання.

Виконуючи самостійно знайдені проміжні операції, варіативно або однозначно детермінуючого умовою завдання і її питанням, студенти набувають досвід здійснення творчих процедур. Спосіб вирішення проблемних завдань розкриває механізм отримання знань, логіку розгортання пізнавальних дій. У пошуку вирішення проблемних завдань студентам прищеплюється культура наукового пошуку і мислення. У процесі вирішення студентами спеціально розробленої системи проблемних завдань відбувається оволодіння досвідом творчої діяльності, творче засвоєння знань, умінь й навичок і способів діяльності. Даний прийом також сприяє виробленню навичок роботи з інформацією, формування умінь обґрунтовувати свої

судження, прогнозувати їх наслідки, розвивати продуктивну співпрацю. Педагогічні освітні завдання спрямовані на розширення уявлень студентів про різні аспекти соціального, культурного, освітнього життя суспільства на основі аналізу, систематизації та узагальнення інформації, що забезпечується науковою і методичною літературою, навчальними джерелами.

Виконання професійно орієнтованих обчислювальних задач [15] забезпечує знайомство студентів із загальноприйнятими поняттями і термінами, що використовуються в сфері культури, економіки, найбільш значущими явищами соціального, політичного, економічного та культурного життя людей. Вирішуючи такого роду проблемні завдання, студенти освоюють соціокультурні реалії сучасного світу, інтегрують свої знання, уміння і навички, отримані при вивченні спектру педагогічних, гуманітарних та фундаментальних дисциплін в умовах діалогу.

Прийом проблемних задач створює дидактичні можливості для педагогічного і соціокультурного творчого розвитку студентів та інтегрування педагогічних знань у професійній підготовці майбутнього педагога на міждисциплінарній основі.

Висновки. Виділені нами прийоми розвитку педагогічної творчості студентів носять освітню і соціокультурну спрямованість і виступають методичними механізмами реалізації інтерактивної методики і досягнення результату – розвитку педагогічної творчості студентів ВНЗ в рамках педагогічної концепції, оскільки забезпечують поєднання мотивованої, цілеспрямованої, професійної практики з пізнавального, дослідницько-інформаційного, ціннісно-орієнтаційного, соціокультурного та рефлексивного виду діяльності, в ході якої формуються педагогічні знання, гуманістичні ціннісні орієнтації, толерантність і емпатія студентів, а також розширюються їх моральні й духовно-естетичні потреби, соціальний і професійний досвід.

У сучасних умовах творчий педагог – це, перш за все дослідник, для якого характерними є наступні особистісні якості: наукове психолого-педагогічне мислення, високий рівень педагогічної майстерності, дослідницька сміливість, розвинена педагогічна інтуїція, критичний аналіз, потреба в професійному самовихованні і розумному використанні передового педагогічного досвіду. Педагогічна діяльність надає можливість активізації творчості педагога, для реалізації якої необхідні самостійність, усвідомленість, рефлексивність, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення. Творчий характер педагогічної діяльності проявляється не тільки в способах прийняття рішень і вирішення проблемних ситуацій, а й в реалізації програми самовдосконалення, яка визначає ступінь професійної самореалізації педагога. Прийоми розвитку педагогічної творчості спрямовані на становлення творчої особистості майбутнього педагога, виявлення та вдосконалення креативних можливостей особистості і перетворення їх в стійкі, соціально-ціннісні інноваційні параметри, що може бути перспективами подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 416 с.
2. Богданова І.М. Теоретичні засади обґрунтування проблем розвитку педагогічної інтуїції / І.М. Богданова // Наука і освіта. – 2006. – № 3 – 4. – С. 83 – 86.
3. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский; под ред. М.Г. Ярошевского. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Зязюн І.А. Освітні технології у вимірах педагогічної рефлексії / І.А. Зязюн // Світло. – 1996. – № 1. – С. 4 – 6.
6. Кон И.С. В поисках себя: Личность и её самосознание / И.С. Кон. – М.: Политиздат, 1987. – 366 с.
7. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М.: Изд-во МГУ / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/6ha>
8. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения / И.Я. Лернер. – М.: Педагогика, 1981. – 185 с.
9. Маслоу А. Психология бытия / А. Маслоу. – М.: Рефл-бук; Киев: Ваклер, 1997. – 304 с.
10. Міщенко Н. І. Вплив освітнього середовища на розвиток креативності майбутніх учителів початкової школи / Н. І. Міщенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – К., 2012. – С. 85 – 90.

11. Міщенко Н.І. Умови формування професійної креативності майбутніх учителів початкової школи / Н.І. Міщенко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського держ. педаг. ун-ту імені Павла Тичини. – Умань, 2013. – Вип. 45. – С. 13 – 19.
12. Павлова Л.В. Организация личностно-ориентированной учебно-познавательной деятельности учащихся в процессе изучения иностранного языка (теория и практика): монография / Л.В. Павлова. – Магнитогорск: МаГУ, 2005. – 127 с.
13. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 224 с.
14. Ручка А.А. Ценностный подход в системе социологического знания / А.А. Ручка. – Киев: Наукова думка, 1987. – 289 с.
15. Семенова А.В. Развитие професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання (інтерактивний тренінг) : навчально-методичний посібник / А.В. Семенова. – Одеса : Черкасов М. П., 2006. – 130 с.
16. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – М.: Политиздат, 1991. – 559 с.

АННОТАЦИЯ

ПРИЕМЫ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ТВОРЧЕСТВА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Актуальность статьи обусловлена необходимостью формирования творческой личности будущего учителя, поскольку педагог ориентирован на решение практических проблем прогнозирования, проектирования и организации процесса обучения. Задача воспитания творчески мыслящего специалиста, система развивающих способностей человека позволяет поставить вопрос о развитии творческого потенциала, является предметом нового типа субъект-субъектного управления развитием человека. Цель статьи: обосновать приемы развития педагогического творчества будущих учителей начальной школы и применение их в условиях высшего учебного заведения.

Методология. Теоретико-методологической основой исследования выступают положения об общей и возрастной психологии, роли личности в развитии социальной среды. На основе методов поисково-аналитического исследования акцентируется внимание на приемах развития творчества как интеграционной единицы учебного воздействия, что представляет собой определенное сочетание операционных и материальных средств и способов их использования при учете условий обучения и направлена на достижение какой-либо конкретной цели. Обращается внимание на сценарно-контекстных, рефлексивных, информационно-познавательных, творчески развивающих приемах.

Результаты. Обосновано ролевое моделирование как педагогический прием, относящийся к группе активных способов обучения практической педагогике и формирования творческой личности. Систематизированы рефлексивные приемы: прием ранжирования информации, прием формирования эмпатии, ценностный анализ педагогической ситуации. Доказано, что информационно-познавательными приемами являются приемы перекодирования информации, использование «информационных пробелов», творчески развивающими приемами есть дискуссия, проблемная задача. Сделан вывод, что приемы развития педагогического творчества студентов носят образовательную и социокультурную направленность и выступают способами реализации интерактивной методики, поскольку обеспечивают сочетание мотивированной, целенаправленной, профессиональной практики по познавательному, исследовательско-информационному, ценностно-ориентационному, социокультурному и рефлексивному виду деятельности, в ходе которых формируются педагогические знания, гуманистические ценностные ориентации, толерантность и эмпатия студентов, а также расширяются их моральные и духовно эстетические потребности и социальный опыт.

Научная новизна заключается в систематизации и обосновании приемов развития педагогического творчества

Практическая значимость заключается в том, что использование положений, обоснованных в статье, будут способствовать эффективности формирования профессиональной компетентности будущих учителей и организации образовательного процесса вуза

Ключевые слова: творчество, будущий учитель, приемы развития творческих способностей, сценарно-контекстные, рефлексивные, информационно-познавательные, творчески развивающие приемы.

SUMMARY

METHODS OF FUTURE TEACHERS' PEDAGOGICAL CREATIVITY DEVELOPMENT

The topicality of the article has been conditioned by the need to form the future teacher creative personality, since the they are focused on solving practical problems of forecasting, designing and organizing the learning process. The task of educating the creative thinking specialist, the system of developing the abilities of a person makes it possible to raise the question of the creative potential development, subject of which is a new type of human development management. The purpose of the article: to substantiate the methods of development of the pedagogical creativity of primary school teachers and their application under the conditions of higher educational institution functioning.

Methodology. The theoretical and methodological basis of the research is investigation of general and age psychology, role of the individual in the development of social environment. Based on the methods of the search-analytical study, attention has been focused on the developing creativity methods as integration unit of the educational impact, which is a certain combination of operational and material means and methods of using them in the context of learning conditions and is aimed at achieving a specific goal. Attention has been drawn to the scenario-contextual, reflexive, information-cognitive, creativity developing techniques.

Results. The role modeling choice has been justified as it is a pedagogical device related to a group of active ways of teaching practical pedagogy and forming a creative personality. The reflexive methods have been systematized: reception of information ranking, reception of the empathy formation, value analysis of the pedagogical situation. It has been proved that information-cognitive techniques are methods of transcoding information, using "information gap", creatively developing techniques are under discussion, as a problematic task. It has been concluded that the methods of developing the pedagogical creativity of students are of educational and sociocultural orientation, serve as ways of implementing interactive methodology, provide a combination of motivated, purposeful, professional practice in cognitive, research, informative, value-oriented, sociocultural and reflexive activities, during which pedagogical knowledge, humanistic value orientations, tolerance and empathy of students are formed, and their moral and spiritual aesthetic needs, along with social experience are expanded. Scientific novelty consists in the systematization and justification of the methods of development of pedagogical creativity.

The practical significance lies in the fact that the use of the provisions substantiated in the article will contribute to the effectiveness of forming the future teachers professional competence and organization of educational process at the university.

Key words: *creativity, future teacher, methods of developing creative abilities, scenario-contextual, reflexive, information-cognitive, creativity developing techniques.*

УДК 316.483

ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ ОСОБИСТОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ

БЕРЕЗОВСЬКА Л.І.

Мукачівський державний університет

У статті висвітлюються результати розгляду досліджень внутрішньоособистісних конфліктів з позицій вітчизняної психологічної науки. Вивчення внутрішньоособистісних конфліктів, вироблення засобів психологічного захисту від них залишається актуальною у сучасній вітчизняній психологічній теорії та практиці. За використання методів теоретичного аналізу, порівняння, узагальнення розглянуто поняття, види та умови виникнення внутрішньоособистісних конфліктів. Зазначено, що внутрішньоособистісний конфлікт може виникнути за умов: подразник, що діє на організм є занадто сильним, завдання дуже важким й організм не в силі адекватно прореагувати; одна або інша тенденція (потяг) індивіда не може визначитися через зовнішні заборони, протидію соціального середовища й сформованості в особистості соціальних установок та навичок; у поведінці особистості зіштовхуються дві протилежно спрямовані, потужні тенденції, як заперечують одна одну. Виділено види внутрішньоособистісних конфліктів: мотиваційний та моральний конфлікти, конфлікт нереалізованого бажання або комплекс неповноцінності, рольовий та адаптаційний конфлікти, конфлікт неадекватної самооцінки, невротичний конфлікт. Представлено характеристику зазначених видів внутрішньоособистісних конфліктів. Проаналізовано внутрішньоособистісний конфлікт як мотиваційний конфлікт, конфлікт мотивів; як рольовий конфлікт, «конфлікт ролей». Зазначено декілька видів внутрішньоособистісного рольового конфлікту: міжрольовий конфлікт, внутрішньорольовий та конфлікт ставлення індивіда до виконуваних ролей. Представлено характеристику внутрішньоособистісного морального конфлікту, що розглядається як протиріччя, яке поступово при умові неусунення розвивається, поглиблюється. Розглянуто внутрішньоособистісний конфлікт в контексті формування особистості. Розглянуто внутрішньоособистісні конфлікти, які поділяють на ті, що виникають у результаті переходу об'єктивних протиріч у внутрішній світ людини (моральні, адаптаційні, рольові конфлікти) та ті, що виникають внаслідок внутрішніх протиріч особистості та передають її ставлення до навколишнього середовища (мотиваційні конфлікти, конфлікти неадекватної самооцінки).

Ключові слова: *внутрішньо особистісний конфлікт, мотиваційний та моральний конфлікти, конфлікт нереалізованого бажання або комплекс неповноцінності, рольовий та адаптаційний конфлікти, конфлікт неадекватної самооцінки, невротичний конфлікт.*

Постановка завдання. Соціальні, політичні та культурні зміни у суспільстві безпосередньо та опосередковано впливають на формування, розвиток особистості. Не